

OCHRANA VÝSLEDKŮ TVŮRČÍ ČINNOSTI V LISTINĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD ČESKÉ REPUBLIKY

JUDr. Pavel Koukal, PhD.*

Cílem toho článku je provést analýzu ústavněprávního zakotvení výsledků tvůrčí duševní činnosti v českém ústavním pořádku. Pozor-
nost budeme věnovat rozboru ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základ-
ních práv a svobod¹ s tím, že se pokusíme vysvětlit, z jakého důvodu jej
považujeme za „mozaikový princip“, který sice je možné aplikovat pří-
mo (čl. 34 není uveden ve výčtu práv uvedených v čl. 41 odst. 1 Listiny
základních práv a svobod České republiky), nicméně při jehož aplikaci
je třeba brát do úvahy celou řadu dalších ústavněprávních principů.
V dané souvislosti zdůrazníme nezbytnost interpretace čl. 34 odst. 1
Listiny základních práv a svobod v souladu s mezinárodními závazky
České republiky. V závěru se zaměříme na osobnostně právní pojetí
ochrany nehmotných statků, které vyplývá z čl. 15 odst. 1 písm. c) Me-
zinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech²
a čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky.

* Autor je odborným asistentem na Katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity; e-mail pavel.koukal@law.muni.cz. Příspěvek vznikl jako výsledek projektu Grantové agentury ČR „Mezinárodní právo soukromé a právo duševního vlastnictví – kolizní otázky“ (GA17-19923S).

¹ „(1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. (2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem“ [čl. 34 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů; dále též jako „Listina základních práv a svobod České republiky“].

² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (dále též jako „Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech“).

1. Ochrana práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti v ústavních dokumentech vybraných států

Pokud se podíváme do evropského prostoru, zjistíme, že výslovná zmínka o ochraně výsledků tvůrčí duševní činnosti, která je zakotvena v čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky, je poměrně ojedinělá. Ze západoevropských států³ má výslovnou úpravu práv duševního vlastnictví na ústavní úrovni pouze Portugalsko⁴ a Švédsko.⁵ Ze států střední a východní Evropy můžeme zmínit Slovensko.⁶ Polská ústava,⁷ stejně jako čl. 14 německého Grund-

³ SCHACK, H. *Urheber- und Urhebervertragsrecht*, 6. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 42, 43; GOLDSTEIN, P., HUGENHOLTZ, B. *International Copyright. Principles, Law, and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 23, 24.

⁴ V čl. 42 portugalské ústavy ze dne 2.4.1976 (*Constituição da República Portuguesa* [online], dostupný z: <http://www.parlamento.pt/legislacao/documents/constitution7threv2010en.pdf?fbclid=IwAR3oFpEYwW8uVyDT563h-61KXTHvSiUQ-pukvlzUpLKKudbTF-YC1SAovSyI> [cit. 19.12.2018]) se uvádí: „(1) *É livre a criação intelectual, artística e científica. (2) Esta liberdade compreende o direito à invenção, produção e divulgação da obra científica, literária ou artística, incluindo a proteção legal dos direitos de autor*“ (přel.: „Svoboda duchovní, umělecké a vědecké tvorby se zaručuje. (2) Tato svoboda zahrnuje právo vynalézat, vytvářet a publikovat vědecká, literární a umělecká díla, včetně právní ochrany autorských práv“).

⁵ Švédská ústava z roku 1974, ve znění novelizace z roku 2014 [Kungörelse om beslutad ny regeringsform Svensk författningssamling (1974:152); Ändrad: (2014:1385); (online) dostupný z: <https://www.riksdagen.se/en/SysSiteAssets/07--dokument-lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf/> (cit. 19.12.2018)], v čl. 2:16 stanoví: „*Författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag*“ (přel.: „Autoři, umělci a fotografové mají právo, aby jejich díla byla chráněna v souladu s ustanoveními zákona“).

⁶ Článek 43 odst. 1 Ústavy SR (zák. č. 460/1992 Zb.), ve znění pozdějších předpisů, stanoví: „(1) *Sloboda vedeckého bádania a umenia sa zaručuje. Práva na výsledky tvorivej duševnej činnosti chráni zákon. (2) Právo prístupu ku kultúrnemu bohatstvu sa zaručuje za podmienok ustanovených zákonom.*“

⁷ Čl. 64 odst. 1. Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997, [online] dostupný z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483> [cit. 19.12.2018]: „(1) *Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. (2) Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. (3) Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa*

gesetz,⁸ se o ochraně duševního vlastnictví výslovně nezmiňuje a zakotvuje obecnou ochranu majetku, přičemž zvláště upravuje ochranu osobnosti, svobodu umělecké a vědecké tvorby, včetně práva šířit umělecké a vědecké výsledky.⁹

Na uvedených příkladech vidíme, že se v evropském prostoru s výslovným ústavněprávním zakotvením duševně-vlastnické ochrany setkáváme spíše výjimečně, případně je tato ochrana vyjádřena deklaratorním způsobem. Například i Listina základních práv a svobod Evropské unie vyhlášená v Nice dne 7. 12. 2000, která je na základě čl. 6 odst. 1 Lisabonské smlouvy právně závazná při interpretaci a aplikaci unijního práva, zakotvuje pouze to, že „*duševní vlastnictví je chráněno*“ bez jakýchkoliv bližších podrobností ohledně způsobu či formy ochrany.¹⁰ Určitá výkladová vodítka ohledně čl. 17 Listiny základních práv

własności“ [přel.: „(1) Každý má právo na vlastnictví, jiná majetková práva a právo dědit. (2) Vlastnictví, jiná majetková práva a právo dědit podléhají stejné právní ochraně pro všechny. (3) Vlastnictví může být omezeno pouze zákonem a pouze v míře, která neporušuje podstatu vlastnického práva“].

⁸ Čl. 14 odst. 1 a 2 německého Základního zákona (*Grundgesetz*) z roku 1949, [online] dostupný z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BjNR000010949.html> [cit. 19.12.2018], stanoví: „(1) *Das Eigentum und das Erbrecht werden gewährleistet. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt. (2) Eigentum verpflichtet. Sein Gebrauch soll zugleich dem Wohle der Allgemeinheit dienen.*“ [přel.: „(1) Ochrana vlastnictví a dědění se zaručuje. Jejich obsah a omezení jsou stanoveny zákonem. (2) Vlastnictví zavazuje. Jeho užívání má také sloužit společnému blahu“]. Schack uvádí, že autorská práva jsou v německém Základním zákoně (*Grundgesetz*) zmíněna a pouze v souvislosti se zákonodárnými pravomocemi Spolku (čl. 73 odst. 1 bod 9: „*Der Bund hat die ausschließliche Gesetzgebung über [...] den gewerblichen Rechtsschutz, das Urheberrecht und das Verlagsrecht*“; přel. „Spolek má výlučnou zákonodárnou pravomoc ohledně [...] ochrany průmyslových práv, autorského práva a práv nakladatelů“; SCHACK, op. cit., 2013, s. 43).

⁹ „*Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury*“ (přel.: „Každému je zaručena svoboda umělecké tvorby, vědeckého výzkumu a šíření jeho výsledků, svoboda učení a svoboda užívání kulturních statků“; čl. 73 Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997).

¹⁰ Přílišnou stručnost vytýká čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie Geiger (GEIGER, Ch. „Constitutionalising“ Intellectual Property Law? The Influence of Fundamental Rights on Intellectual Property in Europe. *International Review of*

a svobod Evropské unie vyplývají z rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *Scarlet Extended*, v němž Soudní dvůr EU dovodil, že „čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie sice zakotvuje ochranu práv duševního vlastnictví, nicméně z tohoto ustanovení ani z judikatury nijak neplyne, že by takové právo bylo nedotknutelné, a že by tudíž měla být zajištěna jeho absolutní ochrana“.¹¹ V dané souvislosti poukázal Soudní dvůr EU na své dřívější rozhodnutí ve věci *Promusicae*,¹² z něhož vyplývá požadavek poměrování práv duševního vlastnictví s jinými základními právy. V unijním právu je tedy ochrana duševního vlastnictví zakotvena v čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv EU pojmána spíše jako obecný „mozaikovitý princip“ (k tomuto termínu viz dále), který je výsledkem působení jiných principů unijního práva.¹³

Intellectual Property and Competition Law, 2006, č. 4, s. 376), který uvádí, že dané ustanovení vůbec nehovoří o nositelích práv, ani o tom, že ochrana za stanovených podmínek přísluší každému. Formulace „duševní vlastnictví je chráněno“ tak umožňuje i vytváření společenských forem vlastnictví postavených na kolektivním rozhodování. Podobně kritický je i Dietz, který dokonce označuje ustanovení čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie za obsahově prázdné, jelikož z něj nelze dovodit, na jakých základech má být ochrana poskytována, na jak dlouhou dobu, kterým subjektům a ve vztahu k jakým nehmotným statkům (DIETZ, A. *Verfassungsklauseln und Quasi-Verfassungsklauseln zur Rechtfertigung des Urheberrechts – gestern, heute und morgen. GRUR Int*, 2006, č. 1, s. 8). Pila s Torremanssem nicméně poukazují na to, že stručnost tohoto ustanovení představuje spíše výhodu a umožňuje, aby se orgány, jež aplikují unijní právo (zejména Soudní dvůr EU), nezaměřovaly příliš na to, jaké jsou filosofické základy unijní ochrany duševního vlastnictví, ale na to, aby s využitím pluralistických přístupů, které jsou příznačné pro unijní legislativu (PILA, J. *Pluralism, Principles and Proportionality in Intellectual Property. Oxford Journal of Legal Studies*, 2014, č. 1, s. 181 a násl; obdobně viz DUTFIELD, G., SUTHERSANEN, U. *Global Intellectual Property Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd., 2008, s. 53), mohla být práva duševního vlastnictví poměřována s jinými principy, jako jsou například svoboda projevu, zákaz diskriminace či volný pohyb zboží (PILA, J., TORREMANS, P. *European Intellectual Property Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 23).

¹¹ Rozsudek SDEU ze dne 24.11.2011 ve věci *Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)* (C-70/10), bod 43.

¹² Rozsudek SDEU ze dne 29.1.2008 ve věci *Productores de Música de España (Promusicae) proti Telefónica de España SAU* (C-275/06), body 62 až 68.

¹³ Rozsudek SDEU ze dne 12.9.2006 ve věci *Laserdisken ApS proti Kulturministeriet* (C-479/04), bod 65.

Na okraj stojí zmínit, že ve Spojených státech amerických sice je ochrana duševního vlastnictví rovněž obsažena přímo v Ústavě z roku 1789, nicméně zákonodárce ji v duchu Jeffersonových utilitaristických teorií odmítl pojímat jakožto lidské právo odvozené od osobnosti tvůrce/vynálezce,¹⁴ a namísto toho zakotvil pravomoc Kongresu „*podporovat vědecký pokrok a užitečné umění tím, že zajistí autorům a vynálezciům na určitou dobu výhradní právo k jejich dílům a vynálezům*“.¹⁵

¹⁴ Jefferson výslovně odmítal přirozenoprávní teorii duševního vlastnictví a zdůrazňoval hlavně sociální a ekonomický význam ochrany duševního vlastnictví. Podle jeho názoru absolutní práva duševního vlastnictví nejsou přirozenými právy, která vyplývají z tvůrčí duševní činnosti (*the monopoly is not designed to secure to the inventor his natural right in his discoveries*). Jde o odměnu za to, že tvůrce přinesl společnosti nový výsledek (*it was a reward to bring forth new knowledge*). Jefferson pojímal nehmotné statky nikoliv jako výtvoř, které odráží osobnost svého tvůrce, ale jako myšlenky, které jsou určeny k obecnému šíření. Můžeme zmínit Jeffersonův přírěr, v němž vynálezcké myšlenky přirovnává ke svíčke, od níž jsou zapalována svéta ostatních bez toho, že by došlo k újmě prvotního vynálezce („*He who receives an idea from me, receives instruction himself without lessening mine; as he who lights his taper at mine, receives light without darkening me*“; JEFFERSON, T. *The Papers of Thomas Jefferson, Retirement Series, Volume 6: 11 March to 27 November 1813*. Princeton: Princeton University Press, 2004 [online]. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/The_Papers_of_Thomas_Jefferson_Retirement.html?id=Nuo9DwAAQBAJ&redir_esc=y, [cit. 12.12.2018] s. 383). Z tohoto důvodu také ve Spojených státech amerických není právní režim ochrany nehmotných statků rovnocenný s ochranou práv ke statkům hmotným [BALDWIN, P. *The Copyright Wars: Three Centuries of Trans-Atlantic Battle*. Princeton: Princeton University Press, 2016, s. 64, 71; BOYLE, J. *The Public Domain: Enclosing the Commons of the Mind*. New Haven (USA, Conn): Yale University Press, 2008, s. 29 a násl.].

¹⁵ „*The Congress shall have Power [...] to promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries*“ (čl. 8 Ústavy Spojených států amerických [online] dostupný z: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm [cit. 19.12.2018]). Viz též GOLDSTEIN, P. *Copyright's Highway: From Gutenberg to the Celestial Jukebox*. Stanford (USA, CA): Stanford Law and Politics, 2003, s. 6, 9 a násl. V klasickém chápání americké doktríny, oproti kontinentálním systémům postaveným na *droit d'auteur*, neslouží autorské právo primárně k ochraně individuálních majetkových či nemajetkových zájmů autora, ale spíše k realizaci obecného zájmu na podpoře vědy a umění (STANG, F. L. *Das urheberrechtliche Werk nach Ablauf der Schutzfrist*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, s. 56;

Americký utilitaristický přístup se projevuje v tom, že zákonodárce by měl při vytváření duševně-vlastnických monopolů zohledňovat skutečnost, že mohou sloužit pouze k rozvoji vědy a umění, a současně musí být práva časově omezena tak, aby další generace měly přístup k již vytvořenému kulturnímu a vědeckému obsahu.¹⁶

GOLDHAMMER, M. *Geistiges Eigentum Und Eigentumstheorie: Rekonstruktion Der Begründung Von Eigentum an Immateriellen Gütern Anhand Der Us-Amerikanischen Eigentumstheorie*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, s. 32; HUGHES, J. Copyright and Incomplete Historiographies: Of Piracy, Propertization, and Thomas Jefferson. *Southern California Law Review*, 2005, č. 5, s. 997, 1047; BALDWIN, P., op. cit. s. 69 a násl.; MOORE, A. D. Intellectual Property: Theory, Privilege, and Pragmatism. *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, 2003, č. 2, s. 191, 200). Ochrana autorských práv figuruje jen jako prostředek k dosažení tohoto cíle. Ve Spojených státech amerických je hlavním účelem autorského práva vytvoření inovačního systému, který povede k rozvoji umělecké a vědecké tvorby, s tím, že je autorům poskytována časově omezená ochrana. Tím mají být autoři motivováni k tomu, aby vytvářeli a šířili nová díla. Výhradní autorská práva potom mají přinést svému tvůrci možnost úhrady nákladů, které vynaložil na vznik a šíření díla (BALDWIN, P., 2016, op. cit., s. 16; DUTFIELD, G., SUTHERSANEN, U., 2008, op. cit., s. 53; GOLDSTEIN, P. *Copyright's Highway: From Gutenberg to the Celestial Jukebox*. Stanford, Calif: Stanford Law and Politics, 2003, s. 9, 30). Hlavní funkci, kterou autorské právo v americkém systému plní, je funkce motivační [*incentive function*]; DUTFIELD, G., SUTHERSANEN, U., 2008, op. cit., s. 50; STANG, F.L., 2011, op. cit., s. 57; GOLDHAMMER, M., 2012, op. cit., s. 133, 135; MERGES, R. P. *Justifying Intellectual Property*. Cambridge (USA): Harvard University Press, 2011, s. 134, 246; BENTLY, L., SHERMAN, D. *Intellectual Property Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 37]. Jedná se o funkci, kterou přinesl již britský *Statute of Anne* z roku 1709, z jehož koncepce autorské právo USA vychází (GINSBURG, J. C. A Tale of two copyrights: literary property in Revolutionary France and America. *Tullane Law Review*, 1990, č. 5, s. 998, 1003).

¹⁶ DIETZ, A., 2006, op. cit., s. 3; GINSBURG, J. C. A., 1990, op. cit., s. 999; BOYLE, J., 2008, op. cit., s. 19. Ke kritice rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 15.1.2003 ve věci *Eldred v. Ashcroft*, 537 U. S. 186 (2003), které retrospektivně „posvětilo“ prodloužení doby ochrany provedené *Copyright Term Extension – Sonny Bono Copyright Term Extension Act* i u těch děl, která již byla volná, srov. PEUKERT, A. *Die Gemeinfreiheit*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, s. 84; BOYLE, J. The Opposite of Property? *Law and Contemporary Problems*, 2003, č. 1 – 2, s. 32; BOYLE, J., 2008, op. cit., s. 147; PRCHAL, P. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016, s. 76.

2. Ochrana práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti v čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky

Pokud se vrátíme zpět k české právní úpravě, vidíme, že se čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky výslovně vztahuje pouze na ochranu výsledků tvůrčí duševní činnosti, nikoliv na práva na označení jako jsou ochranné známky, označení původu, zeměpisná označení, tradiční zaručené speciality či obchodní firma.

Telec se v dané souvislosti zamýšlí nad tím, zda ustanovení čl. 34 odst. 1 v Listině základních práv a svobod České republiky není vlastně nadbytečné, neboť ochrana majetku, která tvoří ústavněprávní základ ochrany majetkových práv duševního vlastnictví, je zakotvena v čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky, ochranu osobnosti, která stojí v pozadí ochrany osobnostních práv duševního vlastnictví, potom nacházíme v čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky.¹⁷ Důvodem ochrany tvůrčích práv duševního vlastnictví v čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky dle Telce je zakotvení těchto práv v mezinárodních lidskoprávních dokumentech, které tvoří součást českého ústavního pořádku.¹⁸ Kromě toho dodává, že čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky představuje ústavní příkaz daný zákonodárci, aby práva k výsledkům tvůrčí činnosti byla chráněna.¹⁹

Podobný závěr přejímá i Šimáčková, když zdůrazňuje povinnost interpretovat čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky v souladu s mezinárodněprávními závazky, které má Česká republika, a to jak ve vztahu k mezinárodním smlouvám „lidskoprávním“, tak k „obyčejným“ mezinárodním smlouvám o ochraně autorských práv a práv s autorským právem souvisejících.²⁰ Šimáčková dále

¹⁷ TELEC, I. *Přehled práva duševního vlastnictví: Lidskoprávní základy, licenční smlouva*. Brno: Doplněk, 2002, s. 72.

¹⁸ TELEC, I. In: GANEA, P., HEATH, Ch., SCHRICKER, G. (eds.) *Urheberrecht gestern, heute, morgen. Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag*. München: Verlag C.H.Beck, 2001, s. 72.

¹⁹ TELEC, I., 2002, op. cit., s. 70.

²⁰ ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., PO-

dodává, že „*samostatné zakotvení [...] kulturního práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti vychází z chápání lidské kultury jako svébytné hodnotové kategorie, klade hodnotový důraz na tvořivost lidského ducha a naplňuje mezinárodní závazky*“.²¹ K možnosti přímého použití čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky potom dodává, že ačkoliv je právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti zařazováno mezi kulturní práva, je třeba přihlížet k tomu, že čl. 34 není obsažen ve výčtu článků uvedených v čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky, a proto se jej lze dovolávat přímo. Podobně jako Telec, dospívá i Šimáčková k závěru, že formulaci, která je použita v čl. 34 odst. 1 („*jsou chráněna zákonem*“), nelze chápat jako zúžení ústavní ochrany jen na právní úpravu obsaženou v zákonech, ale jako legislativní příkaz ochrany.²² Co se týče obsahové stránky, pojímá Šimáčková čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky nejen jako konkretizaci ochrany majetku zakotvené v čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky,²³ ale také jako průmět ochrany osobnosti (čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky) a v některých situacích i svobody myšlení, vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15 Listiny základních práv a svobod České republiky) nebo svobody projevu (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky).²⁴

Uvedený závěr považujeme za správný. Zúžené pojmání, které by z čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky dělalo pouhý průmět čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky by nebylo souladné s mezinárodněprávními závazky České republiky, konkrétně s čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, v němž je upravena

SPÍŠIL, I. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 691.

²¹ ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 690.

²² ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 690, Shodně viz TELEC, I., 2002, op. cit., s. 70.

²³ ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 691, 695. Obdobně viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 13.1.2015, sp. zn. II. ÚS 2186/14, bod 16.

²⁴ ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 690.

ochrana „*morálních* (pozn. aut. správně „osobnostních“)²⁵ a *materiálních zájmů, které vyplývají z vědecké, literární nebo umělecké tvorby*“.

Ve skutečnosti tak je nezbytné (a Ústavní soud tak ve svých nálezech činí) poměřovat kolidující principy²⁶ a aplikovat čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky v tom směru, že jde o průnik různých článků Listiny základních práv a svobod České republiky. Samostatná aplikovatelnost čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je sice možná,²⁷ nicméně, podobně jako činí Soudní dvůr EU ve vztahu k čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv EU,²⁸ jedná se u čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky spíše o zakotvení jakéhosi „mozaikovitého“ principu, do něhož se v konkrétních případech promítá ústavně zaručená ochrana majetku (čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky), ochrana osobnosti (čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky), svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15 odst. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky), či svoboda projevu (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky).

²⁵ Nesprávný překlad se vyskytuje i ve slovenském znění Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech: „[...] *požívat ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.*“ [online]. Dostupný z: <http://diskriminacia.sk/medzinarodne-dokumenty/dokumenty-osn/> [cit. 14.12.2018].

²⁶ Viz např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21.3.2017, sp. zn. IV. ÚS 3208/1.

²⁷ Kromě již uvedeného nálezu sp. zn. II. ÚS 2186/14 Ústavní soud připouští přímou aplikaci čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod v usneseních, v nichž se zabývá rozhraněním mezi soukromým a veřejným právem z hlediska soudního přezkumu rozhodnutí orgánů veřejné moci (viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26.2.2004, sp. zn. IV. ÚS 349/03; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 2.3.2010, sp. zn. Pl. ÚS 32/09, bod 22).

²⁸ Rozsudek SDEU ze dne 24.11.2011 ve věci *Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, bod 44; rozsudek SDEU ze dne 29.1.2008 ve věci *Productores de Música de España (Promusicae) proti Telefónica de España SAU* (C-275/06), bod 65; rozsudek SDEU ze dne 12.9.2006 ve věci *Laserdisken ApS proti Kulturministeriet* (C-479/04), bod 65.

3. Interpretace čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky ve světle mezinárodních lidskoprávních dokumentů

Ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky je odrazem úpravy obsažené v řadě mezinárodních lidskoprávních dokumentů. Z historického hlediska musíme připomenout především Všeobecnou deklaraci lidských práv²⁹, která v čl. 27 odst. 2 konstatovala, že „každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby“.³⁰ Ochranu výsledků vědecké, umělecké a technické tvorby dále nacházíme v čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Ten, podobně jako čl. 27 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv, deklaruje, že smluvní strany paktu „uznávají právo každého ... požívat ochrany morálních (správně „osobnostních“) a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby“. Toto ustanovení primárně sle-

²⁹ Deklarace vyhlášená Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948 (dále též jako „Všeobecná deklarace lidských práv“).

³⁰ Zvláštní zakotvení ochrany morálních (tj. osobnostních) zájmů autora je důsledkem požadavků francouzské delegace, která v souladu s francouzským přístupem k ochraně osobnostních práv (*droit moral*) požadovala, aby Všeobecná deklarace lidských práv, podobně jako čl. 6bis Bernské úmluvy (Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb. ze dne 8. července 1980, o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971; dále též jako „Bernská úmluva“), obsahovala přímou ochranu osobnostních práv autora, nejen jeho zájmů (MORSINK, J. *The Universal Declaration of Human Rights, Origins, Drafting, and Intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999, s. 220). Hlasování v přípravném výboru (*Preparatory Committee*) nakonec ovlivnily hlasy latinskoamerických států, které sice byly smluvními stranami Bernské úmluvy a postavily se v daném ohledu na stranu Francie, nicméně požadavek na ochranu „osobnostních práv“ byl na základě jejich podnětu z textu vypuštěn a čl. 27 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv zakotvuje pouze ochranu „morálních (tj. osobnostních) a materiálních zájmů“ tvůrce (MORSINK, J., 1999, op. cit, s. 222).

duje ochranu nemajetkových, tj. osobnostních zájmů autora. Anglický termín *moral* by měl být překládán nikoliv jako „morální“, ale „osobnostní“ (viz dále).

Oproti Všeobecné deklaraci lidských práv se nicméně u Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech jedná o závazný pramen mezinárodního práva, který má nejen mezinárodněprávní závaznost, ale na základě čl. 10 Ústavy České republiky³¹ byl rovněž inkorporován do českého právního řádu³² a navíc tvoří součást ústavního pořádku ve smyslu čl. 112 odst. 1 Ústavy České republiky ve spojení s čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky.³³

³¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále též jako „Ústava České republiky“).

³² Právní řád státu se skládá vnitrostátních předpisů, inkorporovaných mezinárodních smluv (MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vyd. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2008, s. 430 až 435), stejně jako z pravidel, která řeší koexistenci vnitrostátního a mezinárodního práva. Inkorporované mezinárodní smlouvy zůstávají při procesu inkorporace pramenem mezinárodního práva a nadále mají mezinárodněprávní povahu, což se projevuje v posuzování jejich závaznosti pro daný stát (například co do uplatněných výhrad, platnosti atd.) či ohledně jejich výkladu. Na základě inkorporace je mezinárodním smlouvám pouze propůjčována vnitrostátní obecná závaznost.

³³ U tzv. zvláštní kategorie mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění čl. 10 Ústavy České republiky, jež bylo účinné do 31. května 2002, je třeba zmínit, že dle nálezu Ústavního soudu ze dne 25.6.2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 je nezbytné pod pojem ústavního pořádku podřadit nejen soubor právních předpisů vyplývajících z čl. 112 odst. 1 Ústavy České republiky, nýbrž, se zohledněním čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky, také „ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách“. Mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách tak představují i nadále referenční rámec pro abstraktní i konkrétní kontrolu norem prováděnou Ústavním soudem či obecnými soudy dle čl. 95 Ústavy České republiky. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 výslovně uvedl, že „žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod“ (viz též POSPÍŠIL, I. Sledování souladu legislativy s ústavním pořádkem při tvorbě práva. *Správní právo*, 2017, č. 3, s. 2). Ohledně shrnutí názorů, které nabízejí kritickou reflexi tohoto nálezu, viz MOLEK, P. In: BAHÝTOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P., PODHRÁZKÝ, M., SUCHÁNEK, R., ŠIMÍČEK, V., VYHNÁNEK, L. *Ústava České republiky – komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 189 a násl.).

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech dále hraje roli i při interpretaci mezinárodních smluv, jako je například Dohoda TRIPS.³⁴ Vídeňská úmluva o smluvním právu³⁵ totiž stanoví, že mezinárodní smlouva „*musí být vykládána v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy*“ (čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy o smluvním právu). Následně Vídeňská úmluva o smluvním právu ohledně výkladu zakotvuje, že „*spolu s celkovou souvislostí bude brán zřetel ... na každé příslušné pravidlo mezinárodního práva použitelné ve vztazích mezi stranami*“ [čl. 31 odst. 3 písm. c) Vídeňské úmluvy o smluvním právu]. Minimálně v Evropském prostoru, kde je naprostá většina států smluvními stranami Mezinárodního paktu o hospodářských a sociálních právech (na rozdíl od USA, které tento pakt sice podepsaly, ale neratifikovaly), je nutné Dohodu TRIPS vykládat v souladu se závazky, které dotčeným smluvním stranám vyplývají z Mezinárodního paktu o hospodářských a sociálních právech.

Při výkladu a aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech bychom potom měli mít na zřeteli, že toto ustanovení se primárně vztahuje k ochraně zájmů autorů, tedy osob, které mají osobnostní vztah ke svému výtvoru, nikoliv k ochraně zájmů odvozených nositelů práv jako jsou zaměstnavatelé nebo nabyvatelé licence. Zřetelně to akcentuje Komentář č. 17 Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva [*Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)*],³⁶ když uvádí, že je rozdíl mezi závazky, které smluvním stranám vyplývají z čl. 15 odst. 1

³⁴ Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví [Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO); Příloha 1C]; dále též jako „Dohoda TRIPS“.

³⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb. ze dne 26. února 1988, o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, ve znění sdělení č. 9/2014 Sb. m. s. (dále též jako „Vídeňská úmluva o smluvním právu“).

³⁶ General Comment 17 (Art. 15 para 1c) of the Covenant E/C.12/GC/17 (21 November 2005) [online]. Dostupný z: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW1a0Ssab0oXTdImnsJZ-ZVQcMZjyZlUmZS43h49u0CNAuJlJwgfzCL8JQ1SHYtZH6jsZteqZOpBtEC-Zh9phyNh%2F%2FHW6g3fYiyDXsSgaAmIP%2BP> [cit. 14.12.2018], body 1 a 2.

písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, a mezi majetkovými právy duševního vlastnictví. Výbor uvádí, že zatímco majetková práva duševního vlastnictví mohou sloužit i k ochraně investic, stejně jako zájmů hospodářských subjektů či korporací (*intellectual property regimes primarily protect business and corporate interests and investments*), a mohou být převoditelná, lidská práva jsou ze své povahy nezadatelná a nezczizitelná, vycházejí z jedinečnosti lidské osobnosti a chrání její osobnostní zájmy. Hlavním účelem čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech je „*deklarovat bytostně osobnostní charakter každého výtvaru lidské mysli a následný trvalý vztah mezi tvůrcem a jeho výtvozem*“.³⁷

Přestože tedy například ze samotné Dohody TRIPS nevyplývá žádná osobnostní práva (čl. 9 odst. 1 Dohody TRIPS), mezi těmi smluvními stranami Dohody TRIPS, které jsou současně smluvními stranami Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, by měl mít přednost takový výklad, který akcentuje osobnostní pojetí tvůrčích práv duševního vlastnictví.

Majetkové zájmy autora potom mají primárně spočívat v uspokojování jeho základních hospodářských potřeb, jak vyplývá z čl. 11 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň pro něj a jeho rodinu).³⁸

³⁷ „*Their intention was to proclaim the intrinsically personal character of every creation of the human mind and the ensuing durable link between creators and their creations*“ (General Comment 17 (Art. 15 para 1c) of the Covenant E/C.12/GC/17, op. cit., bod 12). Komentář č. 17 Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva výslovně odmítá tezi, aby se kulturní lidská práva vztahovala na právnické osoby („*Under the existing international treaty protection regimes, legal entities are included among the holders of intellectual property rights. However, as noted above, their entitlements, because of their different nature, are not protected at the level of human rights*“; přel. „*V souladu se stávajícími mezinárodními smlouvami jsou právnické osoby zahrnovány do kategorie nositelů práv duševního vlastnictví. Nicméně, jak bylo uvedeno, jejich nároky, protože mají odlišnou povahu, nejsou chráněny na lidskoprávní úrovni*“; Ibidem, bod 7).

³⁸ General Comment No. 17 (Art. 15 para 1c) of the Covenant E/C.12/GC/17 (21 November 2005), op. cit., bod 15.

Z výše uvedeného můžeme usuzovat, že i čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky by měl být vykládán v souladu s osobnostním pojetím ochrany výsledků tvůrčí činnosti. Jestliže tedy například Šimáčková uvádí, že „přes systematické zařazení mezi kulturní práva je třeba právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti vnímat i jako konkretizaci ochrany majetku a vlastnického práva zakotveného v čl. 11 Listiny“, je tento závěr částečně správný (s ohledem na povahu čl. 34 odst. 1 jakožto „mozaikovitého článku“), nicméně je třeba zdůrazňovat primárně osobnostní rozměr autorskopravní ochrany. Jak již bylo uvedeno, český i slovenský překlad „morálních zájmů/morálních zájmů“ (*moral interests*) není nejšťastnější a mělo by se hovořit o ochraně „zájmů osobnostních“.

4. Osobnostní rozměr autorské tvorby

Je zajímavé, že ústavněprávní ochraně osobnostních zájmů autora není v odborné literatuře věnována taková pozornost, jako ochraně zájmů majetkových.³⁹ Přitom v kontinentální Evropě je autorskopravní ochrana tradičně postavena právě na osobnostních právech autora. Byly to státy jako Francie či Německo, které, v duchu svých historických autorskopravních tradic,⁴⁰ během Římské revizní konference ko-

³⁹ Srov. TELEČ, I. Některé základní a obecné otázky českého autorského práva 1. část. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 1, s. 61 a násl.; DIETZ, A., 2006, op. cit., s. 7; DRAHOS, P. Intellectual Property and Human Rights. *Intellectual Property Quarterly*, 1999, č. 3, s. 358; GEIGER, Ch., IZYUMENKO, E. Copyright on the Human Rights' Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2014, č. 3, s. 332.

⁴⁰ Kant [*Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks*, 1785; viz KANT, I. Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. UFITA, 1987 (106)]; Fichte (*Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks*, 1793; [online], Dostupný z: http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/showRecord?id=record_d_1793 [cit. 19.12.2018]), Diderot (*Lettre sur le commerce des livres*, 1763), Condorcet (*Fragment sur la liberte de la presse*, 1776; [online]. Dostupné z: <http://archiviomarini.sp.unipi.it/78/> [cit. 19.12.2018]).

nané v roce 1928 prosazovaly zakotvení osobnostních práv autora do čl. 6bis Bernské úmluvy.⁴¹

Zmíňme zde, že zakladatelem osobnostního pojetí autorských práv ve středoevropském prostoru byl Immanuel Kant, který ve svém díle *Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks*⁴² rozlišil mezi dílem jakožto hmotným předmětem (*opus*) a mezi dílem jakožto projevem autorovy osobnosti (*opera*). K prvnímu předmětu se dle *Kanta* vztahuje vlastnické právo (*iura in rem*), ke druhému se vztahují práva osobní (*iura ad personam*), neboť jde o výsledek, který má původ v autorově osobnostní sféře.⁴³

⁴¹ STRÖMHOLM, S. In: ULMER, E., SCHRICKER, G. *International Encyclopedia of Comparative Law: Vol. 14. Copyright*. Tübingen: Mohr Siebeck; Leiden: Martinus Nijhoff, 2007, s. 25; RIGAMONTI, C., P. Deconstructing moral rights. *Harvard International Law Review*, 2006, č. 2, s. 357; DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U. *Handbuch des Urheberrechts*. 2. vyd. Mnichov: Verlag C. H. Beck, 2010, s. 211; SUNDARA RAJAN, M. T. *Moral Rights: Principles, Practice and New Technology*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 239 a násl.

⁴² KANT, I. Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. *UFITA*, reprint 1987 (106), s. 137 – 144.

⁴³ *Kant* se zabýval tím, jak lze v prostředí dosud nesjednoceného Německa čítajícího kolem 300 malých států zabránit šíření padělků děl, které byly v německém jazyce vydány v jiném německém státě na základě tam přiznávaných panovnických privilegií. Pomůckou mu přitom bylo římské právo a jeho rozlišení mezi *iura in rem* a *iura ad personam*. Zatímco z hlediska ochrany vlastnického práva bylo rozmnožování a šíření cizích knih zcela v pořádku, *Kant* dospěl k závěru, že nemožnost prodeje je odvislá od autorovy osobnosti a jeho vnitřní vůle. Dle *Kanta* představuje kniha jednak hmotnou věc (*Objekt*) a jednak sdělení (*Rede einer Person*), které je určeno veřejnosti. Pokud pojmáme knihu pouze jako hmotný předmět, potom nám nikdo nemůže upírat právo na její kopírování, neboť se k ní vztahuje vlastnické právo a tato kniha „je naše“. Kniha je však více než pouhá „kniha“. Jedná se o externalizaci autorovy vůle, přičemž záleží pouze na jeho rozhodnutí, zda budou jeho myšlenky vůči veřejnosti vůbec komunikovány (tj. autor má právo rozhodnout o jejich zveřejnění), stejně jako na tom, prostřednictvím kterého vydavatele se tak stane. Vztah mezi autorem a vydavatelem knih je potom obdobný, jako vztah mezi autorem a mluvčím (*botenähnliche Rolle des Verlegers*). Z tohoto důvodu považoval *Kant* ty tiskaře, kteří vydávali díla jiných autorů bez jejich souhlasu, za neoprávněné prostředníky (mluvčí). Právo na ochranu proti tiskům, které byly vydány bez souhlasu autora, potom dovozoval z osobních práv, nikoliv z práv věcných (KANT, I., reprint 1987, op. cit., s. 140).

Na Kantovy myšlenky ohledně externalizace autorovy vůle navázal Johann Gottlieb Fichte, který ve své práci *Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks: Ein Rasonnement und eine Parabel* nejen přispěl k osobnostnímu pojetí autorského práva, ale také položil základ pro odlišení mezi myšlenkou a jejím tvůrčím vyjádřením. Fichte, podobně jako Kant, rovněž rozlišoval mezi knihou jakožto předmětem vlastnického práva (*das berduckte Papier*) a jejím duševním rozměrem (*sein Geistiges*).⁴⁴ Od poloviny 19. století se ve středoevropském prostoru pod vlivem německé doktríny rozvíjela osobnostní teorie autorskoprávní ochrany, která zdůrazňovala osobnostní zájmy autora, a to v jistém protikladu k angloamerickému pojetí autorského práva. Autorské právo chrání osobnostní vztah autora k jeho dílu, což se projevuje zejména v jeho právu rozhodnout o zveřejnění díla (§ 11 odst. 1 AutZ⁴⁵), v právu, aby autorovo jméno bylo spojováno s jeho výtvořem (§ 11 odst. 2 AutZ), a v právu na ochranu integrity díla (§ 11 odst. 3 AutZ).

Závěry německé doktríny do české autorskoprávní teorie převzal i Karel Knap, který se navzdory všudypřítomnému materialistickému pojetí v tehdejší socialistickém Československu snažil vybudovat autorskoprávní ochranu na osobnostním pojetí (*Grundzüge der persönlichkeitsrechtlichen Theorie im sozialistischen Urheberrecht*).⁴⁶ Knap uvádí, že „ontologické zkoumání podstaty díla jako předmětu ochrany autorských práv vede k závěru, že [...] dílo je výsledkem individuální tvůrčí činnosti autora. Výsledný osobní vztah mezi autorem a jeho dílem určuje pojetí autorského díla jako předmětu právní regulace“.⁴⁷ Dále Knap dospívá k závěru, že všechny autorskopráv-

⁴⁴ FICHTE, J. G. *Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. Ein Rasonnement und eine Parabel*, 1793 [online]. Dostupný z: http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/showRecord?id=record_d_1793 [cit. 18.12.2018], s. 447.

⁴⁵ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále též jako „AutZ“).

⁴⁶ KNAP, K. *Grundzüge der persönlichkeitsrechtlichen Theorie im sozialistischen Urheberrecht*. UFITA, 1977 (79), s. 99 a násl.

⁴⁷ „Eine ontologische Untersuchung der Wesenszüge des Werkes als eines Gegenstandes des Urheberschutzes führt zu dem Ergebnis, daß [...] das Werk Ergebnis einer individuellen, schöpferischen Urheberleistung ist. Durch das daraus zwischen dem Urheber-

ně relevantní prvky tvůrčího výsledku jsou odvozené od autorovy osobnosti⁴⁸ a ve svém souhrnu vytváří to, čemu se říká individualita v autorskoprávním smyslu.⁴⁹

Na Knapa, co se týče osobnostního pojetí autorského práva, navázal Telec, který uvádí, že „povahově nikdy nemůže jít o pouhé druho-
vé určení díla, protože tento ideální předmět je vždy individualizova-
ným výsledkem osobní tvůrčí činnosti konkrétní fyzické osoby (autora),
směřující různými tvůrčími cestami (literárními a jinými uměleckými
styly, vědeckými metodami apod.) k jedinečně osobitému nehmotnému
projevu (výtvoru a jeho ztvárnění), v němž se, ontologicky vzato, zračí
i sama osobnost původce (autora). Často se říká, že se jedná o výron či
pečet jeho osobnosti“.⁵⁰

Ochrana osobnosti je v českém ústavním pořádku roztržena do
více článků. Čl. 7 odst. 1⁵¹ a čl. 10⁵² Listiny základních práv a svo-
bod České republiky tak poskytují ochranu fyzickým, psychickým
a morálním složkám lidské osobnosti,⁵³ lidské důstojnosti, cti a po-

*ber und seinem Werk entstehende persönliche Band wird das Werk als Rechtsobjekt
in einem entscheidenden Ausmaß bestimmt“* (KNAP, K., 1977, op. cit., s. 99).

⁴⁸ KNAP, K., 1977, op. cit., s. 99, 106.

⁴⁹ KNAP, K. In: BRÜGGER, P. *Homo Creator. Festschrift für Alois Troller*. Basel: Helbing&Lichtenhahn, 1976, s. 121; KNAP, K., 1977, op. cit., s. 106.

⁵⁰ TELEC, I. Některé základní a obecné otázky českého autorského práva 2. část. Bulletin advokacie, 2001, č. 3, s. 42; TELEC, I., TŮMA, P. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 5. Ve slovenské autorskoprávní doktríně shodně závěry uvádí Adamová s Hazuchou: „V případě vztahu medzi a jeho dielom ide o úzky vzťah. Autorské dielo je prejavom osobnosti autora, jeho osobitých vlastností, citu, intelektu, a okamžitého duševného rozpoloženia“ (ADAMOVÁ, Z., HAZUCHA, B. *Autorský zákon. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 32).

⁵¹ „Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem“ (čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky).

⁵² „(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. (2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. (3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě“ (čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky).

⁵³ LANGÁŠEK, T. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 186.

věsti,⁵⁴ soukromí či informačnímu sebeurčení.⁵⁵ Čl. 12⁵⁶ a 13⁵⁷ Listiny základních práv a svobod České republiky potom poskytují ochranu právu na soukromí v jeho prostorové a komunikační dimenzi.⁵⁸

Ochrana osobnosti zahrnuje nejen ochranu vnitřního světa jednotlivce, ale také jeho projevy navenek, včetně nakládání s tzv. projevy osobní povahy,⁵⁹ mezi které tradičně patří autorská díla.⁶⁰ Z hlediska ústavněprávní ochrany osobnosti lze individualizované výtvořiny považovat za projevy seberealizace a autonomního sebeurčení tvůrců. Někdo v rámci sebeurčení nosí „podivné“ oblečení,⁶¹ jiný vytváří „podivné“ hudební skladby. Někdo píše textové zprávy (sms) a chatuje na *Facebooku*, jiný stále posílá spolužačkám/spolužákům pod lavicí milostné

⁵⁴ DOLEŽAL, T./DOLEŽAL, A. In: MELZER, F., TĚGL, P. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 112*. Praha: Leges, 2013, s. 521. TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 423.

⁵⁵ WAGNEROVÁ, E. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 284.

⁵⁶ „(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. (2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon. (3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy“ (čl. 12 Listiny základních práv a svobod České republiky).

⁵⁷ „Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením“ (čl. 13 Listiny základních práv a svobod České republiky).

⁵⁸ WAGNEROVÁ, E. In: WAGNEROVÁ, E. et al., 2012, op. cit., s. 282.

⁵⁹ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P. a kol., 2014, op. cit., s. 445, 502 a násl.; DOLEŽAL, T./DOLEŽAL, A. In: MELZER, F., TĚGL, P., 2013, op. cit., s. 522.

⁶⁰ KNAP, K. In: BRÜGGER, P. 1976, op. cit., s. 23 a násl.; KNAP, K., 1977, op. cit., s. 103 a násl.; TELEC, I. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, 2. část, 2001, op. cit., s. 42; TELEC, I., TŮMA, P., 2007, op. cit., s. 5.

⁶¹ Rozsudek ESLP ze dne 1.7.2014 ve věci *S.A.S. proti Francii*, číslo stížnosti 43835/11, bod 107.

básně. Někdo sdílí své netvůrčí fotografie, které pouze dokumentují určitou situaci, jiný maluje a následně svá malířská díla rozšiřuje ve formě rozmnoženin. Další člověk se zase realizuje tím, že programuje počítačové programy či píše vědecké stati v oblasti mikrobiologie. Ve všech těchto případech jde o projev seberealizace určité osoby, která má pouze rozdílné vnější formy.

V rámci tzv. informačního sebeurčení (čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod)⁶² autor rozhoduje o tom, zda dílo vůbec opustí jeho vnitřní svět a zda dojde k jeho zachycení ve smyslu vnímatelné podobě (§ 2 odst. 1 AutZ). Pokud autor dílo vytvoří (dokončí), nebo vytvoří alespoň tu část díla (§ 2 odst. 3 AutZ), která splňuje pojmové znaky autorského díla, vznikají k takovému výtvoru autorská práva (§ 9 odst. 1 AutZ) osobnostní a majetkové povahy.

Autor v rámci osobnostního sebeurčení rozhoduje o tom, zda jeho dílo bude vůbec zveřejněno (§ 11 odst. 1 AutZ), zda bude zveřejněno pod jeho skutečným jménem, pod pseudonymem nebo zda se rozhodne zůstat v anonymitě (§ 11 odst. 2 AutZ). Jestliže pod ochranu soukromí Evropský soud pro lidská práva řadí právo vytvářet a rozvíjet vztahy s jinými lidmi a vnějším světem,⁶³ potom by ochraně osobnosti dle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod měla podléhat i kvalifikovaná komunikace (*qualifizierte menschliche Kommunikation*)⁶⁴ mezi autorem a jeho prvotním publikem, zejména v těch případech, kdy je dílo zpřístupňováno nikoliv celosvětově veřejnosti⁶⁵ na internetu, ale úzkému okruhu diváků a posluchačů, ke kterým má autor

⁶² WAGNEROVÁ, E. In: WAGNEROVÁ, E., 2012, op. cit., s. 284.

⁶³ Rozsudek ESLP ze dne 29.4.2002 ve věcech *Pretty proti Spojenému království*, číslo stížnosti 2346/02, body 61 a 65; rozsudek ESLP ze dne 11.7.2002 ve věci *Christine Goodwin proti Spojenému království*, číslo stížnosti 28957/95, bod 90.

⁶⁴ REHBINDER, M., PEUKERT, A. *Urheberrecht. Ein Studienbuch*, 17. vyd. München: Verlag C.H.Beck, 2015, s. 191; LOEWENHEIM, U., In: LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A. (eds.) *Urheberrecht, Kommentar*. 5. vyd. Mnichov: C. H. Beck Verlag, 2017, s. 61; SHACK, H., 2013, op. cit., s. 4.

⁶⁵ Rozsudek SDEU ze dne ze dne 13.2.2014 ve věci *Nils Svensson and others v. Retriever Sverige AB*. (C-466/12), body 26, 27; usnesení SDEU ze dne 21.10.2014 ve věci *BestWater International GmbH v. Michael Mebes and Stefan Potsch* (C-348/13), body 14 až 17.

osobní vztah. Neoprávněné pořízení nahrávky realizace takového díla (například pokud jde o realizaci díla dramatického formou jeho živého provozování) a její následné šíření zasahuje mj. do osobnostních práv autora, konkrétně do práva rozhodnout o způsobu a rozsahu zveřejnění díla (§ 11 odst. 1 AutZ).

Z ústavněprávního hlediska musíme nicméně u interpersonální stránky zveřejněných lidských výtvorů zdůraznit, že zatímco v soukromé sféře platí „absolutní informační sebeurčení“, sféra sociální, občanská a profesionální odráží sociální povahu základních práv, tj. skutečnost, že jednotlivec žije ve společenství a vstupuje s ostatními osobami do komunikace (u autorských děl o tzv. *qualifizierte menschliche Kommunikation*),⁶⁶ která je součástí demokratického diskursu. V této druhé sféře již proto „neplatí naprosté informační sebeurčení, jinými slovy do této sféry lze za určitých podmínek vstupovat, neboť se v ní mohou vyskytovat fakta, která mohou být předmětem oprávněného veřejného zájmu“.⁶⁷

Z ústavněprávního hlediska to znamená, že zveřejněním díla přestává platit absolutní informační sebeurčení a nastupuje imanentní omezení osobnostních práv, které spočívá v tom, že se autorské dílo stává součástí společenského diskursu.

Knap již v 70. letech 20. století dovedl, že zveřejnění díla má závažný dopad, protože jím dochází k zeslabení osobnostně-právní složky. Zveřejněním díla se totiž dílo stává součástí obecného fondu, přičemž tyto důsledky nemůže autor následně odstranit uplatněním žádného osobnostně-právního omezení. Bezprostředním odrazem zveřejnění díla je i možnost užít dílo na základě volného užití nebo bezúplatných zákonných licencí.⁶⁸

⁶⁶ SHACK, H. 2013, op. cit., s. 4; LOEWENHEIM, U., In: LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A., 2017, op. cit., s. 61.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.7.2007 sp. zn. IV. ÚS 23/05, bod 35.

⁶⁸ KNAP, K. In: BRÜGGER, P. 1976, op. cit., s. 31; KNAP, K., 1977, op. cit., s. 112; KNAP, K. Der Öffentlichkeitsbegriff in den Begriffen der Werkveröffentlichung und der öffentlichen Werkwiedergabe. *UFITA*, 1982 (92), s. 30. Zde si dovoluujeme odhlédnout od nepřilíš koncepční výjimky zakotvené v § 29 odst. 2 AutZ, která umožňuje některá bezsmluvní užití, přestože dílo nebylo dosud zveřejněno.

Shodné závěry nacházíme i v německé literatuře. Například Dietz s Peukertem uvádí, že rozhodnutí o zveřejnění díla vede k odhalení intelektuálních, estetických, uměleckých, vědeckých, politických a dalších názorů autora, který si musí být vědom toho, že zveřejněním dělá svou osobu i dílo předmětem společenské kritiky.⁶⁹ Obdobné závěry uvádí i Schack, podle něhož má rozhodnutí o zveřejnění či nezveřejnění díla zásadní povahu. Pokud autor cítí, že jde o dílo dosud nedokončené nebo že nedosahuje potřebné kvality, bude opatrný v tom, aby dílo opustilo jeho soukromou sféru, a nebude se chtít vystavit veřejné kritice.⁷⁰

K podobným závěrům dospěl i německý Spolkový ústavní soud (*Bundesverfassungsgericht*) v rozhodnutí *Germania 3*, kde konstatoval, že umělecké dílo přestává být pouhým individuálním výtvozem v situaci, kdy je zveřejněno, a vstupuje tak do sféry obecného společenského diskursu, stejně jako zvláštního diskursu uměleckého. Umělecké dílo se stává součástí kultury, a přispívá tak k vytváření obrazu o konkrétním historickém období.⁷¹

Autorská tvorba je nicméně spojena nejen s ochranou autorství (§ 11 odst. 2 AutZ) či integrity díla (§ 11 odst. 3 AutZ), ale také s ochranou osobní i profesní cti autora či jeho pověsti. Pověst autora je svým způsobem podstatou jeho umělecké existence, souvisí s jeho společenským uznáním a bez ní umělec nemůže očekávat, že bude schopen úplatně šířit svá díla tak, aby mu to dostačovalo k uspokojování základních životních potřeb.

Ústavní soud uvádí, že základní právo na ochranu cti se uplatňuje ve více sférách. Jde o „*soukromou sféru, sféru společenskou, občanskou a profesionální, přičemž poslední tři lze označit za sociální sféru. V první sféře jde vlastně o ochranu soukromí, v jehož rámci se nepochybně také uplatňuje i právo na čest. Zásadně je věcí každého, co a v jakém rozsahu z této sféry uvolní jako informaci pro okolní svět. Vrstva společenská,*

⁶⁹ DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 218.

⁷⁰ SHACK, H., 2013, op. cit., s. 185.

⁷¹ Usnesení *Bundesverfassungsgericht* ze dne 29.6.2000 ve věci „*Germania 3*“, sp. zn. 1 BvR 825/98, bod 28.

občanská a profesionální reflektují sociální povahu základních práv, resp. odrážejí fakt, že jednotlivec žije ve společenství a vstupuje s ostatními jeho členy do komunikace a skrze své chování, ba dokonce skrze své samotné bytí, ovlivňuje ostatní členy společenství“⁷²

Autor se tedy z hlediska veřejného posuzování svého díla ocitá v podobné pozici, jako osoba, která sice není „veřejně činná“ (politik, veřejný činitel), nicméně se v důsledku zveřejnění díla stává osobou „veřejně známou“.⁷³

Při hodnocení přiměřenosti umělecké a vědecké kritiky autorského díla často dochází ke střetu mezi svobodou projevu (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky) a právem na ochranu osobnosti (čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod České republiky). V dané souvislosti Ústavní soud ČR používá osmibodový test, který vyabstrahoval z vlastní judikatury a z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.⁷⁴ Dle Ústavního soudu musí být brána v potaz zejména „(i) povaha výroku (tj. zda jde o skutkové tvrzení či hodnotový soud), (ii) obsah výroku (např. zda jde o projev ‚politický‘ či ‚komerční‘), (iii) forma výroku (zejména nakolik je předmětný výrok expresivní či dokonce vulgární), (iv) postavení kritizované osoby (např. zda jde o osobu veřejně činnou či dokonce o osobu aktivní v politickém životě, případně o osobu veřejně známou – typicky ‚hvězdy

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 11.11.2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

⁷³ *Bartoň vymezuje veřejnou známost určitě osoby tak, že osoby jsou veřejně známé „nikoliv proto, že se podílejí na chodu státu či správě věcí veřejných, nýbrž v důsledku jiných okolností. Veřejná známost může být dána zpravidla tím, že vynikají v určitých aktivitách (umění, sport, podnikání, specifické profese), popř. se významně angažují v určitých záležitostech veřejného zájmu (advokáti, notáři, lobbyisté)“ (BARTOŇ, M. *Svoboda Projevu: Principy, Garance, Meze*. Praha: Leges, 2010, s. 249; obdobně viz DOLEŽAL, T. In: MELZER, F., TÉGL, P., 2013, op. cit., s. 531; TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P., 2014, op. cit., s. 438).*

⁷⁴ Částečnou inspirací pro Ústavní soud bylo Poradní stanovisko (*amicus brief*) Benátské komise ze dne 17. března 2004 [CDL-AD (2004)011] *Amicus Curiae Opinion on the relationship between the Freedom of Expression and Defamation with respect to unproven defamatory allegations of fact as requested by the Constitutional Court of Georgia*. [online]. Dostupný z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2004\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2004)011-e) [cit. 19.12.2018].

showbyznysu'), (v) *zda se výrok (kritika) dotýká soukromé či veřejné sféry této kritizované osoby*, (vi) *chování kritizované osoby (např. zda kritiku sama vyprovokovala' či jak se posléze ke kritice postavila)*, (vii) *kdo výrok pronáší (např. zda se jedná o novináře, běžného občana, politika apod.) a konečně, (viii) kdy tak učiní (tzn. např. jaké měl či mohl mít jeho autor v daný okamžik k dispozici konkrétní údaje, z nichž vycházel, a v jaké situaci tak učinil)*“.⁷⁵

Co se týče ochrany integrity díla (§ 11 odst. 3 AutZ), zde hraje autorská čest a pověst také důležitou roli. Je tomu tak proto, že čl. 6bis Bernské úmluvy stanoví, že je autorovi poskytována ochrana proti takovým zásahům do integrity díla (znetvoření, zkomolení nebo jiná změna díla), „*který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti*“.⁷⁶

České autorské právo jde do jisté míry nad rámec čl. 6bis Bernské úmluvy, neboť v ustanovení § 11 odst. 3 AutZ souvislost se zásahem, který by byl na újmu autorově cti nebo dobré pověsti, nenacházíme.⁷⁷ Na jednu stranu tuto skutečnost není možné chápat jako rozpor se závazky, které pro Českou republiku vyplývají z Bernské úmluvy (čl. 36 odst. 1 Bernské úmluvy), neboť tato stanoví pouze minimální standard (čl. 20) a její smluvní strany mohou autorům přiznávat více práv ve svých vnitrostátních předpisech. Na stranu druhou je však třeba přihlížet k tomu, že vnitrostátní předpisy mají být vykládány takovým

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03; nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.2.2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14.

⁷⁶ Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Act, 1971). Ženeva: WIPO, 1978 [online]. Dostupný z: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/615/wipo_pub_615.pdf [cit. 20.12.2018], s. 42; SUNDARA RAJAN, 2011, op. cit., s. 12. Obdobné ustanovení potom nacházíme i v čl. 5 odst. 1 Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech. Viz též DOBŘIČHOVSKÝ, T. Osobnostní práva autorská – podněty ke změnám v rámci mezinárodní úpravy. In: *Aktuální otázky práva autorského*, 2013, s. 41.

⁷⁷ Slovenský autorský zákon (zák. č. 185/2015 Zb.) oproti tomu v § 18 odst. 2 výslovně uvádí: „*Autor má právo [...] c) na nedotknuteľnosť svojho diela, najmä na ochranu pred akoukoľvek nedovolenou zmenou alebo iným nedovoleným zásahom do svojho diela, ako aj pred akýmkoľvek hanlivým nakladaním so svojím dielom, ktoré by znížovalo hodnotu diela alebo spôsobilo ujmu autora na jeho cti alebo dobrej povesti.*“

způsobem, aby byly naplňovány mezinárodněprávní závazky České republiky (čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR).⁷⁸

Z tohoto důvodu nelze opomíjet to, že ochrana osobnostních práv autorských má svůj původ v ústavněprávní ochraně osobnosti (čl. 10 Listiny základních práv a svobod). Osobnostní právo autora na ochranu integrity díla (§ 11 odst. 3 AutZ) sice má „objektový charakter“, neboť je orientováno na ochranu autorského díla, nicméně má svou subjektovou relaci v tom směru, že by zásah do integrity díla měl souviset se zásahem do autorovy cti nebo pověsti, nebo by přinejmenším měl být na újmu autorovým osobním (morálním) zájmům.⁷⁹ Rovněž v německé literatuře je zdůrazňováno, že primárním účelem není ochrana integrity samotného díla, ale ochrana pověsti autora.⁸⁰ Městský soud v Praze potom výslovně uvádí, že nedotknutelnost díla spočívá v zásahu do umělecké, resp. morální integrity autora.⁸¹

Nikoliv tedy každý zásah do integrity díla dosahuje potřebné hranice, která již vede k tomu, že jde o zásah do autorových osobnostních zájmů.⁸² Drobné změny díla prováděné například v rámci redakčního procesu,⁸³ změny v interpunkci, úprava hudebního díla spočívající

⁷⁸ ŠIMÁČKOVÁ, K. In: WAGNEROVÁ, E., 2012, op. cit., s. 692. K povinnosti výkladu vnitrostátních předpisů co nejvíce v souladu s mezinárodními závazky státu viz též nálezy Ústavního soudu ČR ze dne ze dne 17.3.2009, sp. zn. IV. ÚS 2239/07.

⁷⁹ Srov. též § 14 odst. 3 německého *Urheberrechtsgesetz*: „Der Urheber hat das Recht, eine Entstellung oder eine andere Beeinträchtigung seines Werkes zu verbieten, die geeignet ist, seine berechtigten geistigen oder persönlichen Interessen am Werk zu gefährden“ (přel. „Autor má právo zakázat, aby došlo ke znetvoření nebo jinému hanlivému poškození jeho díla, které by mohlo ohrozit jeho oprávněné duševní nebo osobnostní zájmy vztahující se k dílu“). Také Knap dospívá k závěru, že právo na nedotknutelnost díla slouží „k zajištění morálních zájmů autora“ (KNAP, K. *Smluvní vztahy v autorském právu*. Praha: Orbis, 1967, s. 72).

⁸⁰ SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 191; DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 243; DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A., 2017, op. cit., s. 365.

⁸¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18.5.1990, sp. zn. 13 Co 216/90.

⁸² TELEČ, I., TŮMA, P., 2007, op. cit., s. 152.

⁸³ KNAP, K., 1967, op. cit., s. 72; SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 193; DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., 2010, s. 244.

v transpozici skladby do jiné tóniny s ohledem na potřeby interpretů,⁸⁴ nebo změny prováděné v souvislosti s citováním cizích děl na základě citační licence (§ 31 AutZ), jsou dovolené. Rovněž nezbytné změny,⁸⁵ které souvisí s realizací účelu užití díla nabyvatelem licence (§ 2375 odst. 2 ObčZ⁸⁶), by měly být obecně přípustné.

Osobnostní právo autora na nedotknutelnost díla úzce souvisí s tím, že jiná osoba zasahuje do tvůrčích prvků díla například tím, že dílo zpracovává či jinak upravuje, mění jeho vnější ráz a koncepci, případně dokonce provádí takové změny, které snižují hodnotu díla (tj. dílo i autora dehonestují). Nemusí se přitom jednat pouze o zásahy do díla, ale i o spojování s jiným dílem. Schack například uvádí, že zásahem do integrity díla je jeho zkomolení, přemalování, zkrácení díla literárního, změna formátu díla výtvarného, umístění reklam do díla filmového, změna jeho barvy apod.⁸⁷ Dietz s Peukertem potom rozlišují mezi přímými a nepřímými změnami díla. Zatímco přímé změny spočívají v přímých zásazích do integrity díla, nepřímé změny souvisí s tím, že je dílo bez souhlasu autora umístěno do nového kontextu bez toho, že by bylo přímo změněno (například může jít o pouštění církevní hudby na pouťových atrakcích nebo její umístění do repertoáru neonacistické skupiny).⁸⁸ Příkladem neoprávněného spojení s jiným dílem potom může být umístění hudebního díla do pornografického filmu [hudební skladba *Bolero* od Maurice Ravela (1875 – 1937)]. Jinou nevhodnou nepřímou úpravu může představovat převedení téhož hudebního díla do podoby stále se opakujícího zvonění mobilního telefonu.⁸⁹

Přestože jsme uvedli, že existuje úzká teleologická souvislost mezi ochranou integrity díla a ochranou autorovy osobnosti, nesmíme

⁸⁴ REHBINDER, M., PEUKERT, A., 2015, op. cit., s. 179.

⁸⁵ SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 193.

⁸⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též jako „ObčZ“).

⁸⁷ SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 192. Obdobně viz DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 248, 249; REHBINDER, M., PEUKERT, A., 2015, op. cit., s. 176.

⁸⁸ DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 249.

⁸⁹ Ibid.

zapomínat na to, že autorské právo chrání autorovu osobnost pouze „zprostředkovaně“, a to prostřednictvím zvláštního vztahu mezi autorem a jeho výtvořem (*die persönliche Beziehung zwischen Urheber und Werk*).⁹⁰ Osobnostní statky jako čest, důstojnost či pověst jsou potom přímou, nikoliv zprostředkovanou, součástí autorovy osobnosti, a proto jsou chráněny všeobecnými osobnostními právy (§ 81 a násl. ObčZ).

Rozdíl mezi všeobecnými osobnostními právy a ochranou osobnostních práv autorských uvádí Ulmer na následující anekdotě: „*Malíř M. se dozvěděl, že se jeho méně slavný kolega X. chlubil tím, že některé obrazy malíře M ve skutečnosti namaloval on (malíř X.). Malíř M. prohlásil: ‚Pokud pan X. naznačuje, že maloval moje obrazy, budu mlčet. Pokud by ale říkal, že jsem maloval jeho obrazy, potom mám námitky.‘*“⁹¹ Dle Ulmera v prvním případě dochází k porušení osobnostních práv autorských, protože jsou dotčeny osobnostní zájmy malíře M., které se týkají jím vytvořených autorských děl. V druhém případě jde o porušení jeho všeobecných osobnostních zájmů. Námitka malíře M. totiž není založena na osobnostních právech autora (tj. nevztahuje se ke konkrétním dílům, které vytvořil), ale na ochraně jeho osobnosti (malíři M. vadí, že by jeho tvůrčí osobnost měla být spojována s obrazy, které nenamaloval).⁹²

Z hlediska umělecké a vědecké tvorby hrají všeobecná osobnostní práva „záchytnou“ funkci (*Auffangfunktion*), jejímž prostřednictvím je možné chránit nemajetkové zájmy autorů, které nespádají pod taxativní výčet osobnostních autorských práv.⁹³ Obdobný závěr je do-

⁹⁰ DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 210; SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 21 a násl.

⁹¹ „*Dem Maler M wird erzählt, sein minder bedeutender Kollege X rühme sich, einige Bilder des M seien in Wahrheit von ihm, dem X, gemalt. M soll darauf gesagt haben: ‚Solange der X angibt, er habe meine Bilder gemalt, will ich schweigen; aber wenn er sagen sollte, ich hätte seine Bilder gemalt, dann erhebe ich Einspruch‘*“ [ULMER, E. *Urheber und Verlagsrecht*. 3. vyd. Berlin, Heidelberg (DE), New York (USA): Springer, 1980, s. 33].

⁹² Z toho také vyplývá to, že právo nebýt spojován s díly, která autor nevytvořil, nespadá pod právo na osobování si autorství (§ 11 odst. 1 AutZ), ale pod všeobecná osobnostní práva (§ 81 a násl. ObčZ).

⁹³ REHBINDER, M., PEUKERT, A., 2015, op. cit., s. 63; DIETZ, A., PEUKERT, A.

vozován nejen v německé, i v české právní doktríně.⁹⁴ Knap například uvádí, že jak „všeobecné osobnostní právo, tak osobnostní právo autorské spadají do kategorií osobnostních práv“. Ve vztahu k právu na ochranu osobnosti, jako „právu obecnému, je potom autorské právo právem zvláštním. To však nebrání tomu, aby bylo popřípadě použito i ustanovení obou práv, jestliže by se konkrétní jednání, kromě zájmů chráněných právem autorským, dotýkalo i obecných zájmů chráněných právem na ochranu osobnosti“.⁹⁵

Rovněž Telec s Tůmou zdůrazňují to, že se obě ochrany mohou případně uplatnit i souběžně.⁹⁶ Lze říci, že mezi všeobecnými osobnostními právy a právy autorskými sice existuje rozdíl, který se odvíjí od toho, že chrání odlišnou kategorii nehmotných statků (všeobecné osobnostní statky vs. autorská díla), nicméně obě formy ochrany se mohou funkčně doplňovat.

Na základě všeobecných osobnostních práv (§ 81 a násl. ObčZ), která mají své ústavní zakotvení v čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky, tak je možné chránit i ty nemajetkové zájmy autorů, které nejsou pokryty autorskými osobnostními právy zakotvenými v čl. 6bis Bernské úmluvy, resp. § 11 AutZ. Může jít například o nemajetkové zájmy autora (vědce/objevitele), které jsou spojeny s užitím vědeckých myšlenek bez uvedení obvyklého citačního odkazu. K tomuto závěru v českém právu nepřímo dospívá Telec,⁹⁷ stejně jako Tůma.⁹⁸ Rovněž německá duševně vlastnická doktrína je toho názoru, že nemajetkové zájmy autora mohou být u vědeckých myšlenek realizovány prostřednictvím obecných principů deliktního práva.⁹⁹

In: LOEWENHEIM, U., 2010, op. cit., s. 210; SCHACK, H., 2013, op. cit., s. 45, 181 a násl.

⁹⁴ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P., 2014, op. cit., s. 399.

⁹⁵ KNAP, K. *Autorský zákon a předpisy související. Komentář*. Praha: Panorama, 1982, s. 16.

⁹⁶ TELEC, I., TŮMA, P., 2007, op. cit., s. 147; TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P., 2014, op. cit., s. 399, 405.

⁹⁷ TELEC, I. Vědecké objevy a právo. *Právnick*, 2013, č. 6, s. 570.

⁹⁸ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P., 2014, op. cit., s. 399.

⁹⁹ HUBMANN, H. Der Rechtsschutz der Idee. *UFITA*, 1957 (24), s. 12, 16; HUBMANN, H. *Das Persönlichkeitsrecht*. 2. vyd. Köln: Böhlau, 1967, s. 238, 239;

Engel v dané souvislosti uvádí, že od konce 17. století platí v oblasti západní vědy citační úzus, který přesahuje rámec autorského práva a požaduje, aby autor uvedl ve svém díle všechny zdroje, jež sloužily k vytvoření daného vědeckého díla.¹⁰⁰ V některých případech potom vědecká obec (stejně jako veřejnost) označuje určité zásadní vědecké poznatky či objevy přímo jménem svého objevitele. Proto hovoříme o *Newtonových zákonech*, *Einsteinově teorii relativity*, *Archimédově zákoně*, *Gödelově teorému* apod. Přiznání autorství (původcovství) určitých myšlenek (poznatků, informací, objevů) konkrétní osobě se stalo imanentní součástí vědecké práce.¹⁰¹

Uznání autorství k vědeckým myšlenkám, které je pokryto všeobecnými osobnostními právy (potažmo na ústavněprávní úrovni čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky), přesahuje požadavky, které zakotvuje ustanovení § 31 AutZ.¹⁰² V dané souvislosti již není rozhodující, zda pozdější autor použil prvky, jež spadají do kategorie vnější formy díla, a tudíž měl v souladu s § 31 odst. 1 AutZ „*uvést jméno autora, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen*“. Citační odkaz je projevem uznání profesní cti a reputace, což se projevuje mj. v citačním indexu, jenž je potřebný nejen pro získání uznání ve vědeckém světě, ale i při kvalifikačních řízeních či úspěchu v grantových soutěžích. Citováním původce vědeckých myšlenek tak nedochází pouze k uspokojování nemajetkových zájmů autora, ale také jeho zájmů majetkových, neboť uvádění jména autora ve vztahu k vědeckým idejím plní i svou notifikační funkci,¹⁰³ a má čím dál větší dopad na hospodářskou situaci konkrétního vědce.

STANG, F.L. *Das urheberrechtliche Werk nach Ablauf der Schutzfrist*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, s. 330 a násl.; ENGEL, F.W. Persönlichkeitsrechtlicher Schutz für wissenschaftliche Arbeiten und Forschungsergebnisse. *GRUR*, 1982, č. 12, s. 708.

¹⁰⁰ ENGEL, F. W., 1982, op. cit., s. 708.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² ŠALOMOUN, M. Citace a její právní regulace. *Právní rozhledy*, 2005, č. 14, s. 499, 500.

¹⁰³ ENGEL, F. W., 1982, op. cit., s. 705; DIETZ, A., PEUKERT, A. In: LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A., 2017, op. cit., s. 358.

Zásah do všeobecného osobnostního práva¹⁰⁴ se potom může odehrát například tak, že jiný vědec do svého vědeckého díla převezme myšlenky, které byly obsaženy v původním díle, a tyto následně vydává za své,¹⁰⁵ čímž nerespektuje obecný citační úzus.¹⁰⁶

5. Závěr

Při mezinárodním srovnání vidíme, že výslovné ústavněprávní zakotvení ochrany výsledků tvůrčí duševní činnosti je spíše ojedinělé (z evropských států má výslovnou zmínku o ochraně tvůrčích práv duševního vlastnictví kromě České republiky pouze Portugalsko, Švédsko a Slovensko). Z ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky vyplývá ústavněprávní příkaz, aby zákonodárce chránil výsledky tvůrčí duševní činnosti zákonem.

Ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky by mělo být vykládáno v souladu s mezinárodněprávními závazky České republiky. V dané souvislosti je třeba přihlížet k tomu, že hlavním účelem čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který hovoří o právu každého „*požívat ochrany morálních (správně „osobnostních“) a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby*“, je ochrana osobnostních zájmů autorů. Majetkové zájmy autorů jsou chráněny na základě čl. 11 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (právo každého jed-

¹⁰⁴ Švidroň hovoří o přebírání cizích myšlenek bez uvedení citace o parazitování na umělecké/vědecké tvorbě (ŠVIDROŇ, J. *Tvorba a právo*. Bratislava: Veda, 1991, s. 162). *Telec* potom pojímá takové dílo za „*plagiát těžící z původního (předchozího) díla nebo je uchvacující*“ (TELEC, I. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 30). V německé jurisprudenci *Schmidt-Aßmann* používá pojem „*ideová krádež*“ (*Ideendiebstahl*). Srov. SCHMIDT-AßMANN, E. *Fehlverhalten in der Forschung – Reaktionen des Rechts. Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 1998, č. 12, s. 1229.

¹⁰⁵ STANG, F.L., 2011, op. cit., s. 335, 336.

¹⁰⁶ ENGEL, F.W., 1982, op. cit., s. 711.

notlivce na přiměřenou životní úroveň pro něj a jeho rodinu). Kromě toho mají autoři, na rozdíl od odvozených nositelů práv jako jsou zaměstnavatelé nebo nabyvatelé licence, k dílu osobní vztah. Zatímco práva odvozených nositelů jsou primárně majetková a také převoditelná, základní lidská práva, která se vztahují k výsledkům vědecké a umělecké tvorby, jsou nezadatelná a nezciizitelná. Podobně jako tomu je u čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, mělo by být i ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky primárně vykládáno v kontextu osobnostní, nikoliv utilitaristické teorie ochrany duševního vlastnictví.

Na základě rozboru judikatury Ústavního soudu ČR a Soudního dvora EU jsme dospěli k závěru, že se do rozsahu ochrany výsledků tvůrčí duševní činnosti promítají různá ustanovení Listiny základních práv a svobod České republiky, jako je například ochrana majetku (čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky), ochrana osobnosti (čl. 10 Listiny základních práv a svobod České republiky), svoboda myšlení, vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15 Listiny základních práv a svobod České republiky), nebo svoboda projevu (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky). Ustanovení čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky potom představuje jistý průsečík všech těchto kolidujících práv a je možné jej považovat za „mozaikovitý“ ústavněprávní princip.

Zmiňované osobnostně právního pojetí autorského práva, které vychází z čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, má svůj původ v německé doktríně (Kant, Fichte) a z ústavněprávního hlediska opírá o seberealizaci a informační sebeurčení jednotlivce. Právo na ochranu soukromého života se vztahuje nejen na ochranu „vnitřního kruhu“, kde jedinec může žít dle své volby svůj osobní život a vyloučit z něj celý vnější svět, který není zahrnut do této volby, ale i na právo vytvářet a rozvíjet vztahy s jinými osobami a vnějším světem.

Ochrana osobnosti v Listině základních práv a svobod upravuje především čl. 10, jehož účelem je zajistit prostor pro rozvoj a realizaci osobnosti člověka. Jedná se o možnost autonomně rozhodovat o svém

osudu, realizovat své představy o štěstí, uspořádání osobních vztahů nebo projevat svou osobnost na soukromých i veřejných fórech. V rámci tzv. informačního sebeurčení (čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) autor především rozhoduje o tom, zda dojde k zachycení autorského díla ve smyslech vnímatelné podobě (tj. zda autorské dílo vůbec opustí autorův „vnitřní svět“). Po vytvoření díla potom autor určuje, zda jeho dílo bude vůbec zveřejněno (§ 11 odst. 1 AutZ), zda se tak stane pod jeho skutečným jménem, pod pseudonymem nebo zda autor zůstane v anonymitě (§ 11 odst. 2 AutZ). Přestože se ne všechny nemajetkové zájmy autorů mohou realizovat prostřednictvím autorského práva (§ 2 odst. 6 AutZ), nachází své zakotvení ve všeobecných osobnostních právech upravených v občanském zákoníku (§ 81 a násl. ObčZ). Autor se tak může prostřednictvím všeobecných osobnostních práv jednak bránit proti spojování svého jména s díly, která nevytvořil, jednak se může domáhat toho, aby jeho jméno bylo citováno v případech, kdy jsou použity myšlenky (§ 2 odst. 6 AutZ), které autorské dílo obsahuje.